

กรุงเทพได้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทั้งปวง และศาลอาญากรุงเทพได้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวง ซึ่งหมายถึงว่า ศาลแพ่งกรุงเทพได้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแพ่งกรุงเทพได้ได้ทุกตัวบทกฎหมาย รวมทั้งคดีล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๑๔๕ ด้วย ส่วนศาลอาญากรุงเทพได้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลอาญากรุงเทพได้ได้ทุกตัวบทกฎหมาย รวมทั้งคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๐ ด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ศาลแพ่งกรุงเทพได้จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งได้ทุกตัวบทกฎหมาย และศาลอาญากรุงเทพได้จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ทุกตัวบทกฎหมาย แต่ทั้งศาลแพ่งกรุงเทพได้และศาลอาญากรุงเทพได้ก็ถูกจำกัดอำนาจมิให้พิจารณาคดีบางประเภท คือ คดีครอบครัว คดีแรงงาน คดีภาษีอากร และคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด เช่นเดียวกับศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรี^(๑)

ตอนที่ ๕

การเปิดทำการศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้ พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๓ วรรคสอง บัญญัติว่า “ศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้จะจัดตั้งในเขตใดของกรุงเทพมหานครและจะเปิดทำการเมื่อใด ให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา” ปัจจุบันมีพระราชกฤษฎีกาเปิดทำการศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลอาญากรุงเทพใต้เป็นการชั่วคราว ณ บริเวณศาลแพ่งและศาลอาญาเดิมริมท้องสนามหลวงและถนนราชินีจนกว่าที่ทำการศาลแพ่งกรุงเทพใต้ และศาลอาญากรุงเทพใต้จะก่อสร้างเสร็จ

บทที่ ๕

ตอนที่ ๑

ศาลแพ่งและศาลอาญา

ศาลแพ่งและศาลอาญาถูกจัดให้เป็นศาลชั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๔๗๗ มาจนปัจจุบัน และเป็นศาลชั้นต้นในกรุงเทพมหานครซึ่งแยกศาลออกตามประเภทคดี

(๑) โปรดดูคำบรรยายนี้หน้า ๑๐๓

แทนที่จะตั้งเป็นศาลจังหวัดพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง คดีอาญาและคดีประเภทอื่นดังเช่นในจังหวัดอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย เป็นเมืองใหญ่มีผู้คนพลเมืองอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และมีคดีความเกิดขึ้นมากตามจำนวนประชากร

ตอนที่ ๒

เขตของศาลแพ่งและศาลอาญา

ศาลแพ่งและศาลอาญามีเขตตามที่ระบุไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๔ (๕) คือ มีเขตตลอดท้องที่กรุงเทพมหานคร นอกจากท้องที่ที่อยู่ในเขตศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญาธนบุรี และศาลจังหวัดมีนบุรี^(๑) ซึ่งหมายความว่าท้องที่ในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมดยกเว้นท้องที่ในเขตของศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรีกับท้องที่ในเขตของศาลจังหวัดมีนบุรี เป็นท้องที่ที่เป็นเขตของศาลแพ่งและศาลอาญา คดีแพ่งคดีอาญาที่เกิดขึ้นในเขตดังกล่าวจึงต้องนำไปฟ้องยังศาลแพ่งและศาลอาญาตามลำดับ แต่อำนาจรับฟ้องคดีแพ่งและคดีอาญาของศาลแพ่งและศาลอาญามีได้จำกัดอยู่เพียงภายในเขตของกรุงเทพมหานครที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น เพราะพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๔ (๕) ยังได้บัญญัติไว้ต่อไปอีกว่า “แต่บรรดาคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตของศาลแพ่งและศาลอาญานั้น จะยื่นฟ้องต่อศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลนั้น ๆ ที่จะไม่ยอมรับพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งที่ยื่นฟ้องเช่นนั้นได้ เว้นแต่คดีนั้นจะได้โอนมาตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นอกจากในเขตอำนาจของศาลแพ่งและศาลอาญาในกรุงเทพมหานครแล้ว ศาลแพ่งและศาลอาญายังมีอำนาจรับพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งอยู่นอกเขตอำนาจของศาลแพ่งและศาลอาญ่อีกด้วย หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ศาลแพ่งและศาลอาญามีเขตอำนาจคลุมเขตอำนาจของศาลชั้นต้นอื่นทั่วราชอาณาจักรไทย ยกเว้นบางศาลซึ่งจะได้กล่าวต่อไป ศาลแพ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งต่าง ๆ ได้ทั่วราชอาณาจักร รวมทั้งคดีล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๑๔๙ และศาลอาญารับพิจารณาพิพากษาคดีอาญา รวมทั้งคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๐ ได้ทั่วราชอาณาจักร แต่การที่ศาลแพ่งและศาลอาญาจะใช้อำนาจรับฟ้องคดีแพ่งและคดีอาญาซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลอื่นเป็นการใช้อำนาจก้าวล่วงอำนาจศาลอื่น พระธรรมนูญศาลยุติธรรมจึงบัญญัติให้อยู่ในดุลพินิจของศาลแพ่งหรือศาลอาญาว่าจะยอมรับหรือไม่ยอมรับคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลแพ่งหรือศาลอาญาไว้พิจารณา

(๑) โปรดดูพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๖

พิพากษา^(๑) และถ้ามีใช้คดีที่มีความสำคัญหรือมีความจำเป็นจริงๆ แล้ว ศาลแพ่งและศาลอาญาก็จะไม่ยอมรับคดีที่อยู่นอกเขตศาลไว้พิจารณาพิพากษา และการใช้ดุลพินิจของศาลแพ่งและศาลอาญาว่าจะยอมรับ หรือไม่รับคดีนอกเขตอำนาจไว้พิจารณานั้น จะต้องใช้ดุลพินิจว่าจะรับหรือไม่รับตั้งแต่เมื่อมีการยื่นฟ้องคดีนั้น หากสั่งรับไว้และดำเนินกระบวนการพิจารณาไปแล้ว ต่อมาภายหลังจะพิพากษาหรือสั่งไม่รับคดีนั้นไว้พิจารณาโดยอ้างว่าคดีไม่อยู่ในอำนาจไม่ได้ ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยในคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๙๕/๒๕๐๙ ว่า อำนาจของศาลจังหวัดที่จะใช้ดุลพินิจสั่งรับหรือปฏิเสธไม่รับคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลแขวงตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๔ (๒) นั้น ศาลจังหวัดจะต้องสั่งเมื่อมีการยื่นคำฟ้องต่อศาลจังหวัดนั้น และการที่ศาลจังหวัดได้ดำเนินการพิจารณาจนเสร็จสำนวนแล้ว ย่อมแสดงว่าได้ใช้ดุลพินิจยอมรับคดีไว้อยู่ในตัวแล้ว คำพิพากษาฎีกานับนั้นนอกจากจะวางหลักว่าศาลชั้นต้นควรจะใช้ดุลพินิจสั่งรับหรือไม่รับเมื่อใด แล้วยังวางหลักเกี่ยวกับพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าศาลได้ใช้ดุลพินิจยอมรับคดีไว้พิจารณาแล้ว ในคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๙๓/๒๕๑๙ และคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๔๕/๒๕๑๘ ศาลฎีกาได้วินิจฉัยเกี่ยวกับพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าศาลได้ใช้ดุลพินิจยอมรับคดีไว้พิจารณาทำนองเดียวกันกับฎีกาข้างต้น

ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๔ (๕) ที่ให้ศาลแพ่งและศาลอาญามีอำนาจใช้ดุลพินิจรับหรือไม่รับคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตศาลแพ่งและศาลอาญาไว้พิจารณาพิพากษานั้น กฎหมายให้อำนาจใช้ดุลพินิจเฉพาะคดีที่โจทก์นำมาฟ้องยังศาลแพ่งหรือศาลอาญาโดยตรงเท่านั้น ถ้าหากเป็นคดีที่โอนมาจากศาลอื่น มาตรา ๑๔ (๕) ไม่ยอมให้ศาลแพ่งและศาลอาญาใช้ดุลพินิจไม่รับพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าว โดยบัญญัติเป็นข้อยกเว้นการใช้ดุลพินิจของศาลแพ่งและศาลอาญาไว้ว่า “เว้นแต่คดีนั้นจะได้โอนมาตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ”

การโอนคดีแพ่งมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๖ มาตรา ๘ มาตรา ๒๘ การโอนคดีอาญามีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๓ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ มาตรา ๓๓ หากมีคดีที่โอนมายังศาลแพ่งและศาลอาญาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว ศาลแพ่งและศาลอาญาจะปฏิเสธไม่รับคดีที่โอนมานั้นไว้พิจารณาพิพากษาไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติบังคับให้ต้องรับคดีที่โอนมาไว้พิจารณาพิพากษา ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าว ก็มีไว้บังคับเฉพาะแต่ศาลแพ่งและศาลอาญาเท่านั้น แต่บังคับศาลชั้นต้นทุกศาลด้วย ส่วนที่บัญญัติ

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๗๙/๒๕๐๔, ๑๒๒๒/๒๕๑๙, ๑๔๔/๒๕๒๑, ๒๐๓๘/๒๕๒๓, ๒๑๑๕/๒๕๒๓, ๒๐๔๓/๒๕๓๓, ๓๗๙/๒๕๒๕

ไว้ในมาตรา ๑๔ (๕) ตอนท้ายที่ระบุเฉพาะศาลแพ่งและศาลอาญาก็เพื่อให้เป็นข้อยกเว้นไม่ให้ศาลแพ่งและศาลอาญาใช้ดุลพินิจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาเหมือนอย่างการใช้ดุลพินิจในตอนต้นของมาตรา ๑๔ (๕) ว่าจะรับหรือไม่รับฟ้องคดีที่เกิดนอกเขตศาลแพ่งและศาลอาญาไว้พิจารณาพิพากษาหรือไม่เท่านั้น

ตอนที่ ๓

คดีเกิดนอกราชอาณาจักรไทย และคดีที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่นอกราชอาณาจักรไทย

คดีเกิดนอกราชอาณาจักรไทย จะนำไปฟ้องที่ศาลใดจะต้องพิจารณาว่าเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา ถ้าเป็นคดีแพ่ง การฟ้องคดีแพ่งต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยเขตอำนาจศาล ซึ่งตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๓ เดิมบัญญัติว่า การยื่นคำฟ้องระหว่างคนสัญชาติไทยต่อคนสัญชาติไทยให้ยื่นฟ้องต่อศาลชั้นต้นในเขตจังหวัดพระนครธนบุรี แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยเขตอำนาจศาล ซึ่งมีอยู่เดิมได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๓๔ การยื่นฟ้องคดีที่เกิดนอกราชอาณาจักรจึงเปลี่ยนแปลงไป และมีความเป็นธรรมมากขึ้นกว่าเดิม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๓ บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการเสนอคำฟ้อง

(๑) ในกรณีที่มูลคดีเกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ที่อยู่นอกราชอาณาจักร ให้ศาลแพ่งเป็นศาลที่มีเขตอำนาจ

(๒) ในกรณีที่จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร

(ก) ถ้าจำเลยเคยมีภูมิลำเนาอยู่ ณ ที่ใดในราชอาณาจักรภายในกำหนดสองปี ก่อนวันที่มีการเสนอคำฟ้อง ให้ถือว่าที่นั้นเป็นภูมิลำเนาของจำเลย

(ข) ถ้าจำเลยประกอบหรือเคยประกอบกิจการทั้งหมด หรือแต่บางส่วนในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะโดยตนเองหรือตัวแทน หรือโดยมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้ติดต่อในการประกอบกิจการนั้นในราชอาณาจักร ให้ถือว่าสถานที่ที่ใช้หรือเคยประกอบกิจการหรือติดต่อดังกล่าว หรือสถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่ของตัวแทน หรือของผู้ติดต่อในวันที่มีการเสนอคำฟ้อง หรือภายในกำหนดสองปีก่อนนั้นเป็นภูมิลำเนาของจำเลย”

มาตรา ๔ บัญญัติว่า “เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น

(๑) คำฟ้อง ให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

(๒) คำร้องขอ ให้เสนอต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล หรือต่อศาลที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนา อยู่ในเขตศาล”

มาตรา ๔ ทวิ “คำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ให้เสนอต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาล ไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนา อยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่ หรือต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

มาตรา ๔ ตร “คำฟ้องอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔ ทวิ ซึ่งจำเลยมิได้มีภูมิลำเนา อยู่ในราชอาณาจักร และมูลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร ถ้าโจทก์เป็นผู้มีสัญชาติไทย หรือมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอต่อศาลแพ่งหรือต่อศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

คำฟ้องตามวรรคหนึ่ง ถ้าจำเลยมีทรัพย์สินที่อาจถูกบังคับคดีได้อยู่ในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร โจทก์จะเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในเขตศาลก็ได้”

มาตรา ๔ จัตวา “คำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดก ให้เสนอต่อศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนา อยู่ในเขตศาลในขณะถึงแก่ความตาย

ในกรณีที่เจ้ามรดกไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอต่อศาลที่ทรัพย์สินมรดก อยู่ในเขตศาล”

มาตรา ๔ เบญจ “คำร้องขอเพิกถอนมติของที่ประชุมหรือที่ประชุมใหญ่ของนิติบุคคล คำร้องขอเลิกนิติบุคคล คำร้องขอตั้งหรือถอนผู้ชำระบัญชีของนิติบุคคล หรือคำร้องขออื่นใด เกี่ยวกับนิติบุคคล ให้เสนอต่อศาลที่นิติบุคคลนั้นมีสำนักงานแห่งใหญ่อยู่ในเขตศาล”

มาตรา ๔ ฉ “คำร้องขอเกี่ยวกับทรัพย์สินที่อยู่ในราชอาณาจักรก็ดี คำร้องขอที่หาก ศาลมีคำสั่งตามคำร้องขอ นั้น จะเป็นผลให้ต้องจัดการหรือเลิกจัดการทรัพย์สินที่อยู่ในราชอาณาจักร ก็ดี ซึ่งมูลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร และผู้ร้องไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้ เสนอต่อศาลที่ทรัพย์สินดังกล่าวอยู่ในเขตศาล”

นอกจากแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องเขตอำนาจศาลแล้ว ยังมีการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับการ ส่งคำคู่ความและเอกสารให้แก่จำเลย หรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราช อาณาจักรและในเรื่องอื่น ๆ อีกหลายประการ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับที่ แก้ไขใหม่นี้คือ “โดยที่บทบัญญัติว่าด้วยเขตอำนาจศาลในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดปัญหาและความไม่เป็นธรรม เนื่องจากโจทก์ซึ่งมีภูมิลำเนา อยู่ในราชอาณาจักรไม่สามารถฟ้องคดีจำเลยซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรได้ทราบใด ที่ยังไม่สามารถส่งหมายเรียกให้แก่จำเลยในราชอาณาจักรได้ แต่ในทางกลับกันโจทก์หรือจำเลย ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในต่างประเทศสามารถฟ้องจำเลย หรือฟ้องแย้งโจทก์ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ใน ราชอาณาจักรได้ และบทบัญญัติเรื่องเขตอำนาจศาลโดยทั่วไปยังไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดความ

ไม่สะดวกในการดำเนินคดีในศาล ประกอบกับในปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการส่งคำ
คู่ความและเอกสารให้แก่จำเลยหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร
ไว้โดยตรง คงอาศัยวิธีปฏิบัติของกระทรวงยุติธรรม และกระทรวงต่างประเทศเป็นสำคัญ
ซึ่งต้องใช้เวลาอย่างมาก และในบางครั้งก็ไม่อาจส่งให้แก่บุคคลดังกล่าวได้ ทำให้การดำเนินคดี
เป็นไปด้วยความล่าช้าและยุ่งยาก ฯลฯ สมควรปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยเขตอำนาจศาล โดย
กำหนดให้โจทก์สามารถฟ้องคดีจำเลยซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรได้ง่ายขึ้นกว่าเดิม
และกำหนดให้การฟ้องคดีหรือการร้องขอต่อศาลโดยทั่วไปเป็นไปโดยสะดวกและเป็นธรรมยิ่งขึ้น
และสมควรเพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการส่งคำคู่ความ และเอกสารให้แก่จำเลย ซึ่งไม่มีภูมิลำเนา
อยู่ในราชอาณาจักร โดยกำหนดให้การส่งคำคู่ความและเอกสารดังกล่าวเป็นไปได้โดยสะดวก
และรวดเร็วยิ่งขึ้น ฯลฯ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

ตามบทกฎหมายที่ยกมากล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า คดีแพ่งที่มูลคดีเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร
ถ้าเกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทย โจทก์จะต้องนำคดีไปฟ้องต่อศาลแพ่ง ทั้งนี้หมายถึงกรณี
ที่โจทก์และจำเลยได้เข้ามาในราชอาณาจักรแล้ว แต่ถ้าจำเลยมิได้อยู่ในราชอาณาจักร มาตรา
๓ (๒) ได้กำหนดสถานที่ที่จะถือว่าเป็นภูมิลำเนาของจำเลยไว้ เพราะมาตรา ๔ บัญญัติให้เสนอ
คำฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล ภูมิลำเนาของจำเลย
ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓ (๒) นั้น ถ้าจำเลยไม่มีที่อยู่ในราชอาณาจักรให้ถือเอาที่ที่จำเลยเคยมี
ภูมิลำเนาในราชอาณาจักรในกำหนดสองปีก่อนฟ้อง หรือถ้าจำเลยประกอบกิจการหรือเคย
ประกอบกิจการไม่ว่าด้วยตนเองหรือตัวแทน หรือโดยมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้ติดต่อในการ
ประกอบกิจการนั้นในราชอาณาจักร ให้ถือเอาสถานที่ที่ประกอบกิจการหรือสถานที่อันเป็น
ถิ่นที่อยู่ของตัวแทน หรือของผู้ติดต่อในวันที่มีการเสนอคำฟ้องหรือภายในสองปีก่อนเสนอคำฟ้อง
เป็นภูมิลำเนาของจำเลย บทบัญญัติในมาตรา ๔ ทั้งหมด บัญญัติไว้มีสาระสำคัญดังนี้ ในกรณี
ที่เป็นคำฟ้องเกี่ยวด้วยอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวด้วยอสังหาริมทรัพย์
โจทก์จะยื่นคำฟ้องต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ หรือต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ก็ได้ ถ้า
โจทก์เป็นคนสัญชาติไทย หรือมิได้เป็นคนสัญชาติไทย แต่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรไทย
แม้จำเลยจะไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร โจทก์จะต้องนำคดีไปฟ้องยังศาลแพ่งหรือต่อ
ศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ก็ได้ แต่ถ้าจำเลยมีทรัพย์สินที่อาจถูกบังคับคดีได้อยู่ในราชอาณาจักร
ไม่ว่าจะชั่วคราวหรือถาวร โจทก์อาจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ทรัพย์สินของจำเลยนั้นอยู่ในเขต
อำนาจก็ได้ เกี่ยวกับเรื่องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดก ถ้าเจ้ามรดกไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร
ให้ผู้เสนอคำร้องขอให้ศาลแต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการมรดกเสนอคำร้องต่อศาลที่ทรัพย์สินมรดกอยู่ใน
เขตศาล เกี่ยวกับนิติบุคคล คำร้องต่างๆ ที่จะยื่นขอต่อศาลจะต้องเสนอต่อศาลที่นิติบุคคลนั้น

มีสำนักงานแห่งใหญ่อยู่ในเขตศาล ส่วนคำร้องขอต่างๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินที่อยู่ในราชอาณาจักร แต่มูลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร และผู้ร้องไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอคำร้องนั้นๆ ต่อศาลที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ในเขตศาล

ส่วนคดีอาญาที่เกิดนอกราชอาณาจักรนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒ (๒) บัญญัติว่า “เมื่อความผิดเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรไทย ให้ชำระคดีนั้นที่ศาลอาญา ถ้าการสอบสวนได้กระทำลงในท้องที่หนึ่งซึ่งอยู่ในเขตของศาลใด ให้ชำระที่ศาลนั้นได้ด้วย” ดังนั้นการฟ้องคดีอาญาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดนอกราชอาณาจักรไทย เมื่อผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดกลับเข้ามาในประเทศไทย ผู้เสียหายก็ต้องฟ้องผู้กระทำความผิดนั้นต่อศาลอาญา จะไปฟ้องที่ศาลอื่นไม่ได้ แต่ถ้าผู้เสียหายกลับเข้ามาในประเทศไทย แล้วนำความไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่ง และพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนคดีที่ร้องทุกข์นั้น ก็อาจนำคดีไปฟ้องยังศาลซึ่งมีเขตอำนาจอยู่ในท้องที่ที่ได้ทำการสอบสวนนั้นด้วย

ตอนที่ ๔

อำนาจศาลแพ่งและศาลอาญา

ศาลแพ่งและศาลอาญามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๗ กล่าวคือ ศาลแพ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทั้งปวง^(๑) คือมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งได้ทุกตัวบทกฎหมายรวมทั้งคดีล้มละลาย และศาลอาญามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวง คือมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ทุกตัวบทกฎหมาย และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๐ อีกด้วย แม้ศาลแพ่งและศาลอาญาจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาได้ทุกตัวบทกฎหมาย แต่ศาลแพ่งและศาลอาญาก็ถูกจำกัดอำนาจมิให้พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาบางประเภท ศาลแพ่งถูกจำกัดมิให้พิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว คดีแรงงานและคดีภาษีอากร และศาลอาญาถูกจำกัดมิให้พิจารณาพิพากษาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำความผิด เช่นเดียวกับศาลแพ่งธนบุรีและศาลอาญาธนบุรี^(๒)

(๑) โปรดดูพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๗

(๒) โปรดดูคำบรรยายนี้หน้า ๑๐๓

บทที่ ๖

ตอนที่ ๑

ศาลเยาวชนและครอบครัว

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๔ ให้คำจำกัดความ “ศาลเยาวชนและครอบครัว” ไว้ว่า หมายความว่า ๑. ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ๒. ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด และ ๓. แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัด และให้คำจำกัดความ “ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว” ไว้ว่า หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ศาลอุทธรณ์แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว และศาลฎีกาแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว

ก่อนมีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวใน พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางขึ้นในกรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ หลังจากนั้นได้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นอีกหลายแห่งด้วยกัน เช่น ศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดสงขลา ศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดนครราชสีมา และศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่ กับได้มีการจัดตั้งแผนกคดีเด็กและเยาวชนขึ้นในศาลจังหวัดนนทบุรี และในศาลจังหวัดสมุทรปราการ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๓๔ รัฐบาลเห็นสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน และกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน และให้ศาลเยาวชนและครอบครัวที่จัดตั้งขึ้นแทนศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจพิจารณาคดีครอบครัวด้วย จึงได้ออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ ขึ้น โดยให้ยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนที่มีอยู่เดิมเสียทั้งหมด และให้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทน ตามหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มีว่า เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน และกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนมีบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมหลายประการ เช่น มิได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการเปรียบเทียบปรับคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ศาลไม่อาจควบคุมการสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของผู้อำนวยการสถานพินิจได้อย่างเต็มที่ ไม่มีบทบัญญัติที่เร่งรัดให้พนักงานสอบสวนรีบส่งสำนวน

การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาล และศาลไม่อาจแต่งตั้งบุคคลภายนอกมาเป็นผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติได้ นอกจากนี้การพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับครอบครัวเป็นอำนาจของศาลธรรมดา โดยไม่มีวิธีการเป็นพิเศษที่จะช่วยเหลือและคุ้มครองสถานภาพของการสมรส สามี ภริยา และบุตรได้อย่างเต็มที่สมควรปรับปรุงวิธีพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนให้เหมาะสม เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน ให้การช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศ เพื่อให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า ทั้งให้คดีเกี่ยวกับครอบครัวซึ่งเป็นคดีที่มีปัญหาละเอียดอ่อนเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับคดีเด็กและเยาวชนได้รับการพิจารณาในศาลที่มีวิธีพิจารณาเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดา โดยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทนศาลคดีเด็กและเยาวชน ตลอดจนลดปัญหาความแตกแยกของครอบครัวและปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดจากครอบครัวไม่ปกติสุข จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ศาลที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้ตั้งขึ้นในจังหวัดเดิมที่ศาลคดีเด็กและเยาวชนตั้งอยู่ก่อนนั่นเอง โดยเปลี่ยนชื่อจากศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นศาลเยาวชนและครอบครัว ดังปรากฏตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๘

นอกจากศาลเยาวชนและครอบครัวที่ได้จัดตั้งขึ้นใหม่แล้ว มาตรา ๘ วรรคสอง ยังบัญญัติว่าในจังหวัดอื่นให้จัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัดทุกศาล แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดใดจะเปิดทำการเมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๑๓๔ ซึ่งเป็นบทเฉพาะกาลได้บัญญัติให้แผนกคดีเด็กและเยาวชนที่จัดตั้งขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ ใช้บังคับ เป็นแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

หากมีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด นอกจากที่ได้จัดตั้งตามมาตรา ๘ มาตรา ๑๐ บัญญัติให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ และจะเปิดทำการเมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา เมื่อได้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดขึ้นในจังหวัดที่มีแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการอยู่แล้ว ให้ยุบเลิกแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวนั้น และให้โอนบรรดาคดีที่ค้างพิจารณาในแผนกดังกล่าวไปพิจารณาพิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดที่จัดตั้งขึ้น

ในปัจจุบันได้มีการตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัดหลายจังหวัดด้วยกัน เพราะการตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัดนั้นตั้งได้ง่ายและสิ้นเปลืองงบประมาณน้อยกว่าการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นเป็นเอกเทศ

ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลยุติธรรมชั้นต้นตามพระราชบัญญัติศาลยุติธรรม ดังที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๘ วรรคท้าย

ตอนที่ ๒

เขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว

เขตศาลเยาวชนและครอบครัว

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง กำหนดเขตศาลเยาวชนและครอบครัวไว้ตามเขตของจังหวัดที่ศาลเยาวชนและครอบครัวนั้นตั้งอยู่

ส่วนแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัด มาตรา ๘ วรรคสาม บัญญัติว่าให้มีเขตอำนาจเช่นเดียวกับศาลที่ตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวนั้น สำหรับจังหวัดที่มีศาลจังหวัดมากกว่าหนึ่งศาล ถ้าจะเปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดเพียงบางศาล จะให้แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดที่เปิดทำการนั้นมีเขตอำนาจตลอดท้องที่ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดที่ยังมิได้เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวด้วยก็ได้ โดยให้ระบุเขตอำนาจดังกล่าวไว้ในพระราชกฤษฎีกา

การจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนอกจากที่ได้จัดตั้งตามมาตรา ๘ จะต้องระบุเขตอำนาจของศาลนั้นไว้ด้วย

นอกจากเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวที่กล่าวข้างต้นแล้ว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา ๕๘ ยังให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวเกี่ยวกับการรับคดีอาญาไว้พิจารณาดังนี้

คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งมีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดนั้น แต่ถ้า

- (๑) ในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัว แต่มีศาลเยาวชนและครอบครัวในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลซึ่งความผิดได้เกิดในเขตนั้นมีอำนาจพิจารณาคดี

- (๒) มีศาลเยาวชนและครอบครัวทั้งในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ และในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เพื่อประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชน ให้ศาลแห่งท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดมีอำนาจรับพิจารณาคดีนั้นได้ด้วย

(๓) ถ้าไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัวในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ และในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีอำนาจพิจารณาคดีนั้น

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาร่วมกับบุคคล ซึ่งมีใช่เด็กหรือเยาวชน มาตรา ๕๙ บัญญัติให้แยกฟ้องคดีเด็กหรือเยาวชนต่อศาลเยาวชนและครอบครัว ถ้าโจทก์ยื่นฟ้อง เด็กหรือเยาวชนร่วมกับบุคคลซึ่งมีใช่เด็กหรือเยาวชนต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา แต่ต่อมากลางความปรากฏแก่ศาลนั้นว่าจำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน และถ้าศาลเห็นสมควร ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดามีอำนาจโอนคดีเด็กหรือเยาวชนไปพิจารณาไปยังศาลเยาวชนและครอบครัว แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรโอนคดี ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาที่มีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ แก่จำเลย ที่เป็นเด็กหรือเยาวชนได้

ในกรณีที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดมีตั้งแต่สองศาลขึ้นไป และเป็นศาลซึ่งอยู่ต่างท้องที่กัน หากศาลใดศาลหนึ่งเป็นศาลเยาวชนและครอบครัว มาตรา ๖๐ บัญญัติให้พิจารณาคดีนั้นที่ศาลเยาวชนและครอบครัว ถ้าศาลเยาวชนและครอบครัว ที่มีอำนาจพิจารณาคดีมีมากกว่าหนึ่งศาล จะพิจารณาคดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวในศาลใดศาลหนึ่งก็ได้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ

นอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มาตรา ๖๑ ยังบัญญัติถึงสภาพของผู้กระทำผิดไว้อีกว่า บุคคลใดอายุยังไม่เกินสิบปีบริบูรณ์ กระทำความผิดและเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา ถ้าศาลนั้นพิจารณาโดยคำนึงถึงร่างกาย สติปัญญา สุขภาพ ภาวะแห่งจิตและนิสัยแล้ว เห็นว่าบุคคลนั้นยังมีสภาพเช่นเดียวกับเด็กหรือเยาวชน ก็ให้มีอำนาจสั่งให้โอนคดีไปพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีอำนาจ และให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นเด็กหรือเยาวชน

ส่วนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว ถ้าศาลเยาวชนและครอบครัว พิจารณาโดยคำนึงถึงร่างกาย สติปัญญา สุขภาพ ภาวะแห่งจิตและนิสัยแล้ว เห็นว่าในขณะที่กระทำความผิดหรือในระหว่างการพิจารณา เด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด มีสภาพเช่นเดียวกับบุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไป ก็ให้มีอำนาจสั่งให้โอนคดีไปพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้

ในกรณีที่มีการโอนคดีจากศาลเยาวชนและครอบครัว ไปยังศาลอื่นตามมาตรา ๒๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา ๖๒ บัญญัติห้ามมิให้โอนคดีไปยังศาลอื่นที่ใช้วิธีพิจารณาคดีต่างกับศาลเยาวชนและครอบครัว

ตอนที่ ๓

เขตศาลเยาวชนและครอบครัวกลุ่มเขตศาลอื่น

ในท้องที่ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดดำเนินการแล้ว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๓ บัญญัติห้ามมิให้ศาลชั้นต้นอื่นใดในท้องที่ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการแล้ว รับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวไว้พิจารณาพิพากษา

ตอนที่ ๔

อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว มีระบุไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๑ รวม ๔ ประการ คือ

- (๑) คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด
- (๒) คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้ออามาตามมาตรา ๖๑ วรรคหนึ่ง
- (๓) คดีครอบครัว ได้แก่ คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว แล้วแต่กรณี ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- (๔) คดีที่ศาลจะต้องพิพากษาหรือสั่งเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนตามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว แบ่งออกเป็น ๓ ประเภทใหญ่ คือ ๑. อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ๒. อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว และ ๓. อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามบทบัญญัติของกฎหมายอื่น

๑. อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา

ก่อนที่จะเปลี่ยนสภาพจากศาลคดีเด็กและเยาวชนมาเป็นศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลคดีเด็กและเยาวชนเดิมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ทุกตัวบทกฎหมาย โดยมีได้แยกอายุของเด็กเกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้ ต่อมาปรากฏว่ามีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดที่แสดงให้เห็นว่าผู้กระทำรู้สำนึกในการกระทำของตนทำนองเดียวกับผู้ใหญ่ คือ การกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อเสรีภาพ ความผิดฐานชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์

ซึ่งเป็นความผิดที่ร้ายแรง สมควรจะได้รับการพิจารณาพิพากษาในศาลธรรมดา จึงได้มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๖๓ ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๕ ให้เยาวชน ซึ่งมีอายุเกินกว่า ๑๖ ปีบริบูรณ์ ซึ่งกระทำความผิดดังกล่าวได้รับการพิจารณาพิพากษาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีธรรมดา นอกจากคดีดังกล่าวศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดได้ทุกคดี เมื่อมีการยุบเลิกศาลคดีเด็กและเยาวชน และตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทน อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งศาลคดีเด็กและเยาวชนถูกจำกัดไว้โดยประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าว ได้สิ้นสุดไปโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว ได้บัญญัติให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษา “คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด” โดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ

ส่วนคดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา ได้โอนมาตามมาตรา ๖๑ วรรคหนึ่งนั้น เป็นคดีที่ฟ้องบุคคลที่มีอายุยังไม่เกินยี่สิบปีบริบูรณ์ กระทำความผิดและเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา แต่ศาลนั้นได้พิจารณาโดยคำนึงถึงร่างกาย สติปัญญา สุขภาพ ภาวะแห่งจิตและนิสัยแล้ว เห็นว่าบุคคลนั้นยังมีสภาพเช่นเดียวกับเด็กหรือเยาวชน จึงสั่งให้โอนคดีไปพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีอำนาจ(๑)

๒. อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๑ (๓) ให้คำนิยาม “คดีครอบครัว” ไว้ว่าคดีครอบครัว ได้แก่คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัวแล้วแต่กรณี ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ตามคำนิยามดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คดีครอบครัวนั้น นอกจากจะเป็นคดีที่เกี่ยวกับตัวผู้เยาว์เองแล้ว ยังรวมถึงคดีที่เกี่ยวกับครอบครัวของผู้เยาว์อีกด้วย

เดิมก่อนที่จะจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้น ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาล หรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์ อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งของศาลคดีเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับคดี ซึ่งจะต้องบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

- (ก) คดีที่ผู้เยาว์ขออนุญาตทำกิจการค้าขาย
- (ข) คดีเกี่ยวกับการรับรองบุตร

(๑) โปรดดูคำบรรยายนี้ หน้า ๑๑๗

(ค) คดีเกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครองบุตร

(ง) คดีเกี่ยวกับการปกครองผู้เยาว์

ซึ่งทั้งหมดนี้ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๘ (๓) ได้ระบุบทมาตราต่าง ๆ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่จะต้องบังคับใช้ไว้ เมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว บทบัญญัติต่าง ๆ ดังกล่าวก็ยกเลิกไป เพราะพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว มาตรา ๑๑ (๓) ได้บัญญัติครอบคลุมถึงการฟ้องหรือร้องขอศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์และครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไว้ทุกกรณี จึงไม่จำเป็นต้องแยกแยะถึงบทบัญญัติต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเกี่ยวกับผู้เยาว์และครอบครัวต่อไปอีก

๓. อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามบทบัญญัติของกฎหมายอื่น

ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจเกี่ยวกับคดีที่ศาลจะต้องพิพากษา หรือสิ่งเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว ตามมาตรา ๑๑ (๔) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ อำนาจตามข้อ ๓ นี้ เป็นบทบัญญัติขอยอดเพื่อให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามบทบัญญัติของกฎหมายอื่น ที่บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว นอกจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว

ตอนที่ ๕

อายุของ “เด็ก” “เยาวชน” และ “ผู้เยาว์”

อายุของเด็กและเยาวชน มีบทบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๔ ว่า

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

“ผู้เยาว์” มีความหมายตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งหมายถึงบุคคลที่อายุยังไม่ถึงยี่สิบปีบริบูรณ์ แต่ไม่หมายความถึงบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส

การนับอายุของเด็กและเยาวชน ต้องนับตามวันเกิดในสูติบัตร หรือตามทะเบียนบ้าน หากไม่สามารถหาสูติบัตรหรือทะเบียนบ้านได้ ทราบว่าเกิดปีใดต้องนับว่าเกิดในวันที่ ๑ มกราคมของปีนั้น ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖ ซึ่งบัญญัติว่า ถ้าเป็น

พันวิสัยที่จะหยั่งรู้วันเกิดของบุคคลใด ท่านให้นับอายุบุคคลผู้นั้น ตั้งแต่วันต้นแห่งปีปฏิทินหลวง ซึ่งเป็นปีที่บุคคลผู้นั้นเกิด

หลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับอายุของผู้กระทำความผิด

การนับอายุของบุคคลผู้กระทำความผิดว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๕ บัญญัติว่า “คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนนั้น ในวันที่มีการกระทำความผิดได้เกิดขึ้น” ซึ่งแต่เดิมการนับอายุของบุคคลผู้กระทำความผิดว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนนั้นได้เกิดปัญหาได้เถียงกัน และเกิดปัญหาคามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งไม่ชัดเจน เมื่อมีคดีมาสู่ศาลศาลฎีกาจึงได้วินิจฉัยให้ถืออายุของผู้กระทำความผิดว่าเป็นเด็กหรือผู้เยาว์ในวันนำคดีมาสู่ศาล^(๑) คำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังกล่าว จึงเป็นการเปิดช่องให้พนักงานสอบสวนบางคนในคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดมีอายุใกล้จะครบสิบแปดปีบริบูรณ์ ชะลอการฟ้องคดีไว้จนกระทั่งเด็กและเยาวชนผู้นั้นมีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ จึงนำตัวไปฟ้องยังศาลซึ่งพิจารณาคดีธรรมดา เพราะเป็นการสะดวกในการทำสำนวน โดยไม่ต้องผ่านวิธีการตามบทบัญญัติเกี่ยวกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กฯ ปัญหาที่เกิดขึ้นได้เถียงกันนั้นแม้จะมีเหตุผลดังที่ศาลฎีกาวินิจฉัย แต่เมื่อข้อเท็จจริง ปรากฏว่าบุคคลใดกระทำความผิดในวันใด ก็ควรจะถือว่าขณะที่เขากระทำความผิด เขามีสภาพเป็นเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ในวันนั้น การที่ให้ถืออายุในวันนำคดีมาสู่ศาล น่าจะเป็นการไม่ถูกต้อง เพราะเขาไม่ได้กระทำความผิดในวันนำคดีมาสู่ศาล วันนำคดีมาสู่ศาลคือวันที่โจทก์นำฟ้องมาเสนอต่อศาลว่า วันใดวันหนึ่งก่อนที่จะนำคดีมาฟ้องนั้น จำเลยซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิด และวันนำคดีมาสู่ศาลผู้กระทำความผิดได้พ้นสภาพจากความเป็นเด็กหรือเยาวชนแล้ว ความรู้สึกผิดชอบในการกระทำความผิด จึงต่างกันระหว่างวันที่กระทำความผิดกับวันนำคดีมาสู่ศาล จึงควรลงโทษเขาตามความรู้สึกผิดชอบในขณะที่กระทำความผิด พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนฯ บัญญัติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์จะใช้บังคับแก่การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นบุคคลที่จิตใจยังมิได้พัฒนาสู่ความเป็นผู้ใหญ่ มีสติรู้ผิดรู้ชอบในการกระทำของตนอย่างผู้ใหญ่ได้ ดังนั้นเมื่อเขากระทำความผิดจึงต้องพิจารณาดูว่า ขณะกระทำความผิดนั้นเขามีสติปัญญาความคิดเป็นเด็ก เยาวชนหรือเป็นผู้ใหญ่รู้ผิดรู้ชอบชั่วดีแล้ว หากขณะกระทำความผิดเขายังมีความรู้สึกเป็นเด็กหรือเยาวชน แต่เมื่อได้ตัวมาพิจารณาคดี เขามีอายุเกิน ๑๘ ปีแล้ว จึงพิจารณาความผิดเขาในฐานะผู้ใหญ่กระทำความผิด น่าจะไม่ชอบด้วยความเป็นธรรมนัก เหตุผลในการบังคับใช้กฎหมายตามที่ศาลฎีกาอ้าง เป็นแต่เพียงช่องโหว่ของกฎหมาย

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๒๐/ ๒๕๔๖, ๑๗๖๑/ ๒๕๔๖

ที่ยังคับใช้อยู่ในขณะนั้นเท่านั้น ในการออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ได้ตัดปัญหาที่จะโต้เถียงกันต่อไปว่า “ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนนั้น ในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น” เมื่อได้ฟ้องคดีแล้ว ในระหว่างการพิจารณาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว แม้จำเลยจะมีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์หรือเกินสิบแปดปีบริบูรณ์หรือบรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส แล้วแต่กรณี มาตรา ๑๕ ได้บัญญัติให้ศาลนั้นคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไปจนเสร็จสำนวน และถ้าจะมีอุทธรณ์หรือฎีกาก็ให้เป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว หรือศาลอุทธรณ์แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว หรือศาลฎีกาแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวที่จะพิจารณาพิพากษาต่อไปและให้ศาลเช่นว่านั้นคงมีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ นี้

เกี่ยวกับอายุของเด็กและเยาวชนนั้น แม้ภายหลังจะปรากฏว่าข้อเท็จจริงในเรื่องอายุหรือการบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสของบุคคลที่เกี่ยวข้องจะผิดไป หรือศาลอื่นใดได้รับพิจารณาพิพากษาคดีโดยไม่มีอำนาจ ซึ่งถ้าปรากฏเสียแต่ต้นจะเป็นเหตุให้ศาลนั้น ๆ ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาก็ตาม มาตรา ๑๕ บัญญัติว่า ข้อบกพร่องดังกล่าวไม่ทำให้การพิจารณาพิพากษาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาและศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวเสียไป

อนึ่ง ถ้าข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่งปรากฏขึ้นในระหว่างการพิจารณา ไม่ว่าในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ศาลนั้น ๆ โอนคดีไปยังศาลที่มีอำนาจเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไป

ข้อความตอนท้ายของมาตรา ๑๕ ที่ว่า “ให้ศาลนั้น ๆ โอนคดีไปยังศาลที่มีอำนาจ” อาจทำให้มีข้อสงสัยว่าในชั้นศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะโอนคดีไปยังศาลไหน คำตอบก็คือ โอนคดีจากแผนกคดีธรรมดาในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาไปยังแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกานั้นเอง

ตอนที่ ๖

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ บัญญัติบังคับไว้ว่าในห้องที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดดำเนินการแล้ว การฟ้องคดีอาญาจะต้องฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว โดยให้พนักงานอัยการคนหนึ่งหรือหลายคน ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากอัยการสูงสุดให้มีหน้าที่ดำเนินคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดเป็นผู้ฟ้อง และห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญา ซึ่งมีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่อศาลเยาวชนและครอบครัว เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ ในกรณีที่ผู้อำนวยการสถาน

พินิจไม่อนุญาตให้ฟ้อง ผู้เสียหายจะร้องขอต่อศาลขอให้สั่งอนุญาตก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ศาลต้องเรียกผู้อำนวยการสถานพินิจมาสอบถามแล้วสั่งตามที่เห็นสมควร คำสั่งศาลถือเป็นที่สุด

สถานพินิจเป็นหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม มีผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้บังคับบัญชา สถานพินิจมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนหลายประการตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา ๓๔ เช่น มีหน้าที่สืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษา อบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด และของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อรายงานต่อศาล มีอำนาจควบคุมเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดี หรือตามคำพิพากษา หรือคำสั่งศาล มีอำนาจสืบเสาะความเป็นอยู่ของครอบครัวในคดีครอบครัว ฯลฯ

เมื่อศาลพิจารณาคดีแล้ว ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวหรือจะส่งตัวไปควบคุมไว้ยังสถานพินิจแห่งใดแห่งหนึ่งชั่วคราว หรือจะให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้ คำพิพากษาของศาลหรือคำสั่งให้ลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าต่อมาภายหลังปรากฏว่าข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้นเปลี่ยนแปลงไป

ตอนที่ ๓

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น แบ่งออกได้เป็น ๒ ประการ กล่าวคือ อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวที่เกี่ยวกับครอบครัวของเด็กและเยาวชนประการหนึ่ง กับอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย อีกประการหนึ่ง

๑. อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวที่เกี่ยวกับครอบครัวของเด็กและเยาวชน

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา ๑๐๘ บัญญัติว่า การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวนั้น ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมกันในข้อพิพาทโดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เพื่อการนี้ให้ศาลคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ เพื่อประกอบดุลพินิจด้วย คือ

(๑) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กันด้วยกันฉันสามีภรรยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

(๒) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่บุตรที่เป็นผู้เยาว์

(๓) การคุ้มครองสิทธิของบุตรและส่งเสริมสวัสดิภาพของบุตร และ

(๔) มาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภรรยาให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าจำเป็นเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรที่เป็นผู้เยาว์ในระหว่างการพิจารณาคดีศาลมีอำนาจมอบหมายให้พนักงานสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาดำเนินการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวเพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมกันในข้อพิพาท ถ้าคู่ความไม่อาจประนีประนอมกันได้ หรือศาลเห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความฝ่าฝืนต่อกฎหมาย หรือคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียและศาลไม่เห็นชอบด้วยกับการตกลงยินยอมนั้น หรือลักษณะของคดีนั้น ไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ ศาลก็จะดำเนินการพิจารณาต่อไป

๒. อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย

ในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียนั้น นอกจากศาลจะต้องดำเนินการสอบสวนพิจารณาดังกล่าวในข้อ ๑ แล้ว เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับคำฟ้องหรือคำร้องขอใด ๆ ศาลจะต้องแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจทราบ ในกรณีเช่นนี้กฎหมายบัญญัติให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นเมื่อได้รับแจ้งจากศาลแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจจะต้องประมวลและรายงานข้อเท็จจริงและเสนอความเห็นต่อศาลโดยไม่ชักช้า เมื่อศาลได้รับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว ศาลจะต้องแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ คู่ความมีสิทธิที่จะแถลงคัดค้าน และนำสืบหักล้างได้

ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ศาลจะต้องฟังความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจ เมื่อได้รับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว ศาลต้องแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ ในกรณีเช่นนี้คู่ความมีสิทธิที่จะแถลงคัดค้านและนำสืบหักล้างได้

บทที่ ๗

ตอนที่ ๑

ศาลแรงงาน

ศาลแรงงานเป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือว่า โดยที่คดีแรงงานเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากคดีแพ่งและคดีอาญาโดยทั่วไป เพราะเป็นข้อขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน หรือเกี่ยวกับสิทธิของนายจ้างและลูกจ้างตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานและกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ ซึ่งข้อขัดแย้งดังกล่าวควรได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในปัญหาแรงงาน ร่วมกับผู้พิพากษาสมาทบฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้าง ทั้งการดำเนินคดี ควรเป็นไปโดยสะดวก ประหยัด รวดเร็ว เสมอภาคและเป็นธรรม เพื่อให้คู่ความมีโอกาสประนีประนอมยอมความและสามารถกลับไปทำงานร่วมกัน โดยไม่เกิดความรู้สึกเป็นอริต่อกัน จำเป็นต้องยกเว้นชั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหลายกรณีด้วยกัน เพื่อให้เกิดการคล่องตัวยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ ตามเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงานฯ จะเห็นได้ว่า ศาลแรงงานรับพิจารณาเฉพาะแต่คดีแพ่งอันมีข้อพิพาทเกี่ยวกับแรงงานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเท่านั้น

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๐ บัญญัติให้ศาลแรงงานสังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม และให้นำบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาใช้บังคับแก่ศาลแรงงานโดยอนุโลม

ตอนที่ ๒

เขตของศาลแรงงาน

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๕ บัญญัติให้มีการจัดตั้งศาลแรงงานกลางขึ้นในกรุงเทพมหานคร และจะเปิดทำการเมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา ซึ่งต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาให้เปิดทำการศาลแรงงานกลางตั้งแต่วันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นต้นไป ศาลแรงงานกลางตั้งอยู่ที่ถนนพระรามสี่ สพานเหลือง

กรุงเทพมหานคร ศาลแรงงานกลางมีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี มาตรา ๖ บัญญัติให้จัดตั้งศาลแรงงานภาคขึ้น และจะเปิดทำการเมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา ซึ่งจะต้องระบุเขตอำนาจศาลและกำหนดที่ตั้งศาลในเขตศาลนั้นไว้ด้วย มาตรา ๗ บัญญัติว่า ถ้าจะจัดตั้งศาลแรงงานจังหวัดขึ้นในจังหวัดใด ให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ ซึ่งจะต้องระบุเขตอำนาจศาลนั้นไว้ด้วย แต่ในขณะนี้ยังไม่มีการจัดตั้งศาลแรงงานภาคและศาลแรงงานจังหวัด มาตรา ๖๐ ซึ่งเป็นบทเฉพาะกาลจึงบัญญัติไว้ว่า ในระหว่างที่ศาลแรงงานภาคและศาลแรงงานจังหวัดยังมิได้เปิดทำการในท้องที่ใด ให้ศาลแรงงานกลางมีเขตอำนาจในท้องที่นั้นด้วย โจทก์จะยื่นคำฟ้องต่อศาลจังหวัดแห่งท้องที่นั้นก็ได้ ให้ศาลจังหวัดแจ้งไปยังศาลแรงงานกลาง เมื่อศาลแรงงานกลางสั่งรับคดีนั้นไว้พิจารณาแล้ว ให้ศาลแรงงานกลางออกไปนั่งพิจารณาพิพากษา ณ ศาลจังหวัดแห่งท้องที่นั้น

ตอนที่ ๓

เขตของศาลแรงงานกลุ่มเขตของศาลอื่น

ในท้องที่ที่ศาลแรงงานเปิดทำการแล้ว มาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงานฯ ห้ามมิให้ศาลชั้นต้นอื่นใดในท้องที่นั้นรับคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแรงงานไว้พิจารณาพิพากษา ในกรณีที่มีปัญหาว่าคดีใดจะอยู่ในอำนาจของศาลแรงงานหรือไม่ว่าจะเกิดปัญหาขึ้นในศาลแรงงานหรือศาลอื่น ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลางเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของอธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลางให้เป็นที่สุด

เกี่ยวกับคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแรงงานซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติศาลยุติธรรมในวันเปิดทำการศาลแรงงานกลาง ศาลแรงงานภาค หรือศาลแรงงานจังหวัด มาตรา ๕๙ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงานฯ ซึ่งเป็นบทเฉพาะกาลบัญญัติว่า ให้ศาลชั้นต้นตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติศาลยุติธรรมคงพิจารณาพิพากษาต่อไปจนเสร็จ แต่ถ้าศาลนั้นเห็นสมควรก็ให้อোনคดีไปให้ศาลแรงงานกลาง ศาลแรงงานภาค หรือศาลแรงงานจังหวัดที่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้นเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดีต่อไป

ตอนที่ ๔

อำนาจศาลแรงงาน

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๘ กำหนดอำนาจของศาลแรงงานไว้ให้ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องต่อไปนี้

(๑) คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามสัญญาจ้างแรงงานหรือตามข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง

(๒) คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน หรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์

(๓) กรณีที่จะต้องใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน หรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์

(๔) คดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน หรือของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์หรือรัฐมนตรีตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์

(๕) คดีอันเกิดแต่มูลละเมิดระหว่างนายจ้างและลูกจ้างสืบเนื่องจากข้อพิพาทแรงงานหรือเกี่ยวกับการทำงานตามสัญญาจ้างแรงงาน

(๖) ข้อพิพาทแรงงานที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยขอให้ศาลแรงงานชี้ขาดตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์

ในคดีที่กล่าวข้างต้น ถ้ากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์บัญญัติให้ร้องเรียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้จะดำเนินการในศาลแรงงานได้ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้เสียก่อน

บทที่ ๘

ตอนที่ ๑

ศาลภาษีอากร

ศาลภาษีอากรเป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. ๒๕๒๘ ในบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร ได้กล่าวถึงเหตุผลในการจัดตั้งศาลภาษีอากรไว้ว่า “โดยที่คดีภาษีอากรเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากคดีแพ่งโดยทั่วไป เพราะเป็นข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับรัฐ อันเนื่องมาจากการประเมินหรือการจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งหากได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาทางด้านภาษีอากรโดยเฉพาะ ก็จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปได้โดยรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงสมควรจัดตั้งศาลภาษีอากรขึ้นเพื่อพิจารณาคดีภาษีอากรโดยมีวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษ ยกเว้นชั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบางอย่างเพื่อให้เกิดการคล่องตัวยิ่งขึ้น” จะเห็นได้ว่าการที่มีการตั้งศาลภาษีอากรขึ้นก็โดยเหตุผลที่ว่า จะให้การดำเนินการพิจารณาคดีเกี่ยวกับภาษีอากรได้เป็นไปได้โดยรวดเร็วยิ่งขึ้น เพื่อประหยัดเวลาของคู่กรณีในศาล และประหยัดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินคดี

ศาลภาษีอากรพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวกับภาษีอากรเท่านั้น ส่วนคดีอาญาเกี่ยวกับการภาษีอากรก็ยังคงดำเนินการพิจารณาอยู่ในศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเช่นเดิม ศาลภาษีอากรหมายความว่าศาลภาษีอากรกลางและศาลภาษีอากรจังหวัด ส่วนคดีภาษีอากรหมายถึงคดีแพ่งที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลภาษีอากร และภาษีอากร หมายความว่าภาษี อกร และค่าภาคหลวงทุกชนิด และหมายความรวมถึง

- (๑) แสตมป์ยาสูบตามกฎหมายว่าด้วยยาสูบ
- (๒) ค่าธรรมเนียมสำหรับการประทับตราไฟตามกฎหมายว่าด้วยไฟ
- (๓) ค่าธรรมเนียมพิเศษสำหรับการนำเข้าตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน
- (๔) ค่าธรรมเนียมพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการส่งออกไปนอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า
- (๕) ค่าธรรมเนียมการส่งออกตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร
- (๖) เงินสงเคราะห์ที่ผู้ส่งออกต้องเสียตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง

(๗) ค่าธรรมเนียมหรือเงินอื่นที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นภาษีอากร ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. ๒๕๒๘

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๑๒ บัญญัติให้ศาลภาษีอากรเป็นศาลยุติธรรมชั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และให้นำบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ตอนที่ ๒

เขตอำนาจศาลภาษีอากร

เขตศาลภาษีอากร

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๕ กำหนดให้มีการจัดตั้งศาลภาษีอากรกลางขึ้นในกรุงเทพมหานคร และจะเปิดทำการเมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา ตามบทเฉพาะกาลในพระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน มาตรา ๓๑ บัญญัติว่า ในระหว่างที่ศาลภาษีอากรกลางยังมิได้เปิดทำการ ให้จัดตั้งแผนกคดีภาษีอากรขึ้นในศาลแพ่ง โดยมีอำนาจและเขตอำนาจเช่นเดียวกับศาลภาษีอากรกลาง และให้เปิดทำการภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรฯ นี้ใช้บังคับ ซึ่งศาลแพ่งได้เปิดแผนกภาษีอากรขึ้นเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๘ และได้ทำการพิจารณาคดีภาษีอากรตลอดมา จนกระทั่งได้มีพระราชกฤษฎีกาให้ตั้งศาลภาษีอากรขึ้นเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ ที่ถนนพิษณุโลก ปัจจุบันย้ายไปตั้งอยู่ที่ถนนรัชดาภิเษก เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ศาลภาษีอากรกลางมีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี แต่บรรดาคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตอำนาจของศาลภาษีอากรกลางจะยื่นฟ้องต่อศาลภาษีอากรกลางก็ได้ ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลภาษีอากรกลางที่จะไม่ยอมรับพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งที่ยื่นฟ้องเช่นนั้นได้ เว้นแต่คดีนั้นจะได้โอนมาตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากร หรือตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ ส่วนศาลภาษีอากรจังหวัด มาตรา ๖ บัญญัติว่า ถ้าจะจัดตั้งศาลภาษีอากรจังหวัดขึ้นในจังหวัดใด ให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ ซึ่งจะต้องระบุเขตอำนาจศาลนั้นไว้ด้วย เขตอำนาจศาลภาษีอากรจังหวัดจะครอบคลุมเขตการปกครองหลายจังหวัดก็ได้ แต่ในขณะนี้ยังไม่มีการจัดตั้งศาลภาษีอากรจังหวัด มาตรา ๓๓ อันเป็นบทเฉพาะกาลบัญญัติว่า ในระหว่างที่ศาลภาษีอากรจังหวัดยังมิได้เปิดทำการในท้องที่ใด ให้ศาลภาษีอากรกลางมีเขตอำนาจ

ในท้องที่นั้นด้วย โจทก์จะยื่นคำฟ้องต่อศาลจังหวัดแห่งท้องที่ที่จำเลยมีภูมิลำเนาก็ได้ ให้ศาลจังหวัด
แจ้งไปยังศาลภาษีอากรกลาง เมื่อศาลภาษีอากรกลางสั่งรับคดีนั้นไว้พิจารณาแล้ว ศาลภาษี
อากรกลางอาจออกไปนั่งพิจารณาพิพากษา ณ ศาลจังหวัดแห่งท้องที่นั้น หรือกำหนดให้นั่ง
พิจารณาพิพากษา ณ ศาลภาษีอากรกลาง สุดแล้วแต่ศาลภาษีอากรกลางจะเห็นสมควร ศาล
ภาษีอากรกลางอาจขอให้ศาลจังหวัดแห่งท้องที่ซึ่งโจทก์ยื่นคำฟ้องไว้หรือศาลจังหวัดอื่นใดดำเนิน
กระบวนการพิจารณาใด ๆ อันมิใช่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ศาลจังหวัด
นำวิธีพิจารณาคดีภาษีอากรมาใช้บังคับแก่การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้น

เมื่อศาลภาษีอากรกลางเปิดทำการแล้ว มาตรา ๓๒ บัญญัติให้โอนบรรดาคดีทั้งปวง
ในแผนกคดีภาษีอากรในศาลแพ่งไปดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษาในศาลภาษีอากรกลาง
และให้ศาลภาษีอากรกลางมีอำนาจออกหมายบังคับคดี ออกหมายจับลูกหนี้ตามคำพิพากษา
หรือทำคำวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องใด ๆ อันเกี่ยวข้องกับกรบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดี
ที่โอนมานั้นด้วย เกี่ยวกับคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลภาษีอากรจังหวัด คู่ความทุกฝ่ายอาจตกลง
กันขอให้โอนคดีไปพิจารณาพิพากษาในศาลภาษีอากรกลางก็ได้ แต่กฎหมายห้ามมิให้อนุญาต
ตามคำขอเช่นนั้น เว้นแต่ศาลภาษีอากรกลางจะได้ยินยอมก่อน

ตอนที่ ๓

เขตศาลภาษีอากรคลุมเขตศาลอื่น

เมื่อศาลภาษีอากรเปิดทำการแล้ว กฎหมายห้ามมิให้ศาลชั้นต้นอื่นรับคดีที่อยู่ในอำนาจ
ของศาลภาษีอากรไว้พิจารณาพิพากษา ในกรณีที่มีปัญหาว่าคดีใดจะอยู่ในอำนาจของศาล
ภาษีอากรหรือศาลยุติธรรมอื่น ไม่ว่าจะเกิดปัญหาขึ้นในศาลภาษีอากรหรือศาลยุติธรรมอื่น
ให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาให้เป็นที่สุด ดังที่บัญญัติไว้ใน
มาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรฯ

ตอนที่ ๔

อำนาจศาลภาษีอากร

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลภาษีอากรมีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้ง
ศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๗ โดยศาลภาษีอากรมีอำนาจ
พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งในเรื่องต่อไปนี้

(๑) คดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของเจ้าพนักงานหรือคณะกรรมการตามกฎหมายเกี่ยวกับ
ภาษีอากร

- (๒) คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องของรัฐในหนี้ค่าภาษีอากร
- (๓) คดีพิพาทเกี่ยวกับการขอคืนค่าภาษีอากร
- (๔) คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามข้อผูกพันซึ่งได้ทำขึ้นเพื่อประโยชน์แก่การจัดเก็บภาษีอากร

(๕) คดีที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจศาลภาษีอากร

ในการที่จะนำคดีทั้งห้าประเภทตามมาตรา ๗ ขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลภาษีอากรมีข้อที่จะต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ดังนี้ คือ

(๑) คดีตามมาตรา ๗(๑) ในกรณีที่กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรบัญญัติให้คัดค้านหรืออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยต่อเจ้าพนักงานหรือคณะกรรมการตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่กำหนดไว้ จะฟ้องคดีในศาลภาษีอากรได้ก็ต่อเมื่อได้มีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาเช่นว่านั้น และได้มีการวินิจฉัยชี้ขาดคำคัดค้านหรือคำอุทธรณ์นั้นเสร็จสิ้นแล้ว ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘

(๒) คดีตามมาตรา ๗(๓) ในกรณีที่กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรบัญญัติให้ขอคืนค่าภาษีอากรตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่กำหนดไว้ จะดำเนินการในศาลภาษีอากรได้ก็ต่อเมื่อได้มีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาเช่นว่านั้น